

Resursno mobilizacijska teorija društvenih pokreta

MILAN MESIĆ

Odsjek za sociologiju
Filozofski fakultet u Zagrebu
E-mail: mmesic@ffzg.hr

UDK: 323.1:316.4.062
316.334.3

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 4. studenog 1996.

Sudionici društvenih pokreta barem su toliko racionalni koliko oni koji ih proučavaju

(M. Schwartz)

Autor nas prvo uvodi u područje istraživanja društvenih pokreta kao eminentno modernih društvenih fenomena. Provala masovnih društvenih pokreta krajem 60-ih tražila je nove teorijsko-metodološke okvire za njihovo objašnjenje i razumijevanje jer su se dotad vladajuće teorijske paradigme pokazale neprimjerenima. Teorija mobilizacije resursa jedna je od dviju novih paradigmi istraživanja društvenih pokreta, koja se pojavila i razvijala u SAD-u. Ona je nastala ponajprije u sučeljavanju s klasičnom paradigmom čikaške socijalno-psihološke škole. Autor kritički prati njezin nastanak i razvitak. Ističe njezine prednosti prema starijim istraživačkim programima, i sučeljava je s konkurentskom europskom paradigmom "novih društvenih pokreta". Kritika instrumentalne rigidnosti i motivacijskog redukcionizma izvornog resursno-mobilizacijskog modela, koji počiva na teoriji racionalnog izbora, brzo je dovela do njegovih daljnjih elaboracija i revizija. Ostaje otvoreno pitanje može li teorija mobilizacije resursa integrirati identitetne i druge koncepte istraživanja društvenih pokreta, u što vjeruju njezini gorljivi zastupnici.

Ključne riječi: DRUŠTVENI POKRETI, TEORIJA IZBORA, RESURSNO MOBILIZACIJSKA TEORIJA, NOVI DRUŠTVENI POKRET

Uvod

Društveni pokreti genuino su moderni fenomen. U tome se slažu istraživači različitih teorijskih pristupa na ovome području. U predmodernim društvima dinamika promjena određena je procesima dominacije pod kontrolom vladajućih struktura. Samo u modernom društvu društveni pokreti konstitutivni su u društvenom razvitku (Eder, 1993:108). Historijsko-genetski njihov se nastanak može smjestiti u 18. stoljeće, a prethodile su im ključne modernizacijske društvene promjene: masovno širenje tiska, rast privatnih udruga i izgradnja nacionalne države (Tarrow, 1994:39-78). To ne znači da su svi pokreti progresivni. Od početka se javljaju, a u recentno vrijeme osobito su osnaženi, i to u razvijenim zemljama, kontrakturni pokreti protiv modernosti (Roche, 1995:193-94).

Društveni pokreti danas su izrazito propulzivna multidisciplinarna problematika istraživanja, u kojemu se, uz sociologiju, susreću i socijalna psihologija, političke i povijesne znanosti. Dosada je razvijeno nekoliko teorijskih pristupa društvenim pokretima, bilo u sklopu sociologije ili na širem području društvenih znanosti.

Začetke teorijske konceptualizacije problematike društvenih pokreta vjerojatno treba tražiti u reakcijama francuskih teoretičara na strahote Francuske revolucije i nasilja gomile. Pri tome se ponajprije misli na Tardea i Le Bona i njihovu konceptualizaciju iracionalnog ponašanja gomile (Rule, 1988: poglavlje 3). Dugo se o društvenim pokretima raspravljalo iz perspektive marksističke, a potom i funkcionalističke paradigme (Melucci, 1987:98-99). Premda je teorijsko-metodološki polazište ovih paradigmi bitno različito i štoviše suprotstavljeno,

no, obje su suvremene pokrete mogle sagledati samo kao marginalni problem društvenog razvika odnosno stabilnosti. Osim toga, ograničenije ovih *općih dedukcionističkih* teorija društvenih pokreta ogleda se i u tome što se one zadovoljavaju utvrđivanjem strukturalnih preduvjeta za djelovanje pokreta. No, premda su ove pretpostavke uglavnom nužne, nisu i dovoljne za mobilizaciju. Drugim riječima, njihovo postojanje ne garantira pojavu društvenih pokreta (Scott, 1990:52-53).

Provalom masovnih društvenih pokreta u razvijenim zemljama Zapada krajem 60-ih i početkom 70-ih, slabosti dotada dominirajućih teorija o društvenim pokretima postale su isuviše uočljive, a da ne bi izazvale nove teorijske pokušaje. Ovi pokreti, naime, svakako nisu bili tek puki odgovori na ekonomsku krizu ili normativni slom sistema. Isto tako, njihovo napredovanje u zemljama s razvijenim demokratskim institucijama i vitalnim sferama civilnog društva, poricalo je koncepte masovnoga društva kojima je operirala američka behavioristička škola. Sudionici Nove ljevice, civilnih prava i feminističkih pokreta, nisu se uklapali u predodžbu o iracionalnim, devijantnim akterima. Kao teorijski odgovori na ove izazove razvijena su dva nova istraživačka modela. U Zapadnoj Europi to je koncept "novih društvenih pokreta"¹, odnosno pristup sa stajališta "identiteta", a u Sjedinjenim Državama razvijena je teorija mobilizacije resursa (Cohen; Arato, 1992:496). U obnovljenim i oživljenim raspravama o (novim) društvenim pokretima, koje su od kraja 60-ih u samom središtu sociološke misli, konstituirana je sociologija socijalnih pokreta kao posebna sociologija.² Značajan doprinos njezinu korpusu dala je i resursno-mobilizacijska teorija društvenih pokreta, o čemu govorimo u našem prilogu.³

Sociološka tradicija u istraživanju društvenih pokreta

Teorija mobilizacije resursa nastala je ponajprije u sučeljavanju s klasičnom paradigmom čikaške socijalno-psihološke škole, koja je, barem u SAD-u, dominirala i na području društvenih pokreta do ranih 70-ih. Osobito su u tom smislu kritizirane teorije masovnoga društva (Kornhauser, Arendt i dr.), te Smelserov strukturalno-funkcionalistički model kolektivnog ponašanja. Postoje, naravno, važne razlike među varijantama kolektivno-behaviorističkog pristupa, ali sve imaju neke ključne značajke, od kojih ističemo:

- 1) institucionalno-konvencionalno i neinstitucionalno-kolektivno ponašanje dvije su različite vrste djelovanja;
- 2) strukturalne promjene, shvaćene u smislu sloma, rezultiraju u napetostima, nezadovoljstvu, frustraciji i agresiji, što navodi pojedince na sudjelovanje u kolektivnom djelovanju;
- 3) na sudionike u nekonvencionalnim akcijama (društveni pokreti) gleda se (eksplicitno ili implicitno) kao na neracionalne ili iracionalne aktere.

Teoretičari škole kolektivnog ponašanja usmjerili su svoju pozornost na objašnjenje individualne participacije u društvenim pokretima, vidjevši razloge nezadovoljstva kao odgovore na brzu društvenu promjenu, odnosno na napetost (*strain*) i socijalnu dezorganizaciju (Cohen; Arato, 1992: 495). Zapravo je razvijeno nekoliko pristupa sa stajališta kolektivnog ponašanja,

¹ Pojam "novih društvenih pokreta" skovao je Touraine. Mnogi su ga istraživači na ovom području prihvatili i razvijali kao konceptualni okvir, kako na empirijskoj, tako i makro-teorijskoj razini. No, javili su se i osporavatelji teze o esencijalnom novosti "novih društvenih pokreta" (Scott: 1990).

² U jednoj od "devet teza o budućnosti sociologije" Anthony Giddens istaknuo je da će "društveni pokreti nastaviti imati prvenstveni značaj u poticanju sociološke imaginacije" (Giddens, 1987:48). Alain Touraine, pak, pokušava rekonstituirati sociologiju samu sa stajališta društvenih pokreta kao eminentno sociologiju djelovanja (Turen, 1983).

³ U našoj stručnoj literaturi, koliko nam je poznato, nije bilo rasprave o teoriji mobilizacije resursa (samo o teoriji racionalnog izbora), a predstavnike ove škole jedva možemo naći i u referencijama. Članak predstavlja samo početak rada na širem projektu koncipiranja sociologije socijalnih pokreta u nas.

koji su međusobno bili slabo teorijski povezani, ali prema pokretu svima je bila zajednička pretpostavka da je rast nedaća (*grievances*) njihov temeljni pokretač (Zald, 1992: 328).

No, i drugi raniji teoretičari strukturalističkog i funkcionalističkog pristupa društvene su pokrete svodili na iracionalne ili barem na ne-racionalne reakcije mase ili pojedinaca na objektivne promjene u njihovoj socijalnoj okolini. Tako je i Parsons tvrdio: "U društvenoj znanosti postoji čvrsto ustanovljeno poopćenje, da ni pojedinci niti društva ne mogu pretrpjeti veće strukturalne promjene, bez stanovite vjerojatnosti proizvođenja značajnog elementa 'iracionalnog' ponašanja" (Parsons, 1969: 169).

Sukladno svojim metateorijskim i metodološkim polazištima raniji istraživači društvenih pokreta zanemarivali su same aktere, odnosno njihovo rezoniranje o svom sudjelovanju u kolektivnim akcijama. Ako razlog kolektivnog ponašanja treba tražiti u nekoj latentnoj funkciji, onda ne treba očekivati da su sudionici svjesni toga razloga, pa stoga i nema smisla tražiti dokaze o toj svijesti u ocjenama samih sudionika o njihovim motivima i intencijama. Čak i ako se nudi strukturalističko objašnjenje, prije nego funkcionalističko (gdje se akcija izvodi iz odgovora na neki strukturalni stres), ono i dalje podrazumijeva da su razlozi djelovanja ljudi uzrokovani društvenim snagama izvan njihova znanja. "Za takve pristupe, jedino pravo sociološko objašnjenje je ono koje svodi aktere, jednostavno ili uvelike, na nositelje strukturalnih svojstava" (Bruce, 1992: 8).

Nastanak i temeljne postavke resursno-mobilizacijske teorije

Ono što je postalo poznato kao teorija mobilizacije resursa počinje se pojavljivati kasnih 60-ih. Neposredni poticaj dala je knjiga ekonomista Mancura Olsona *Logika kolektivnog djelovanja*, objavljena 1965 (Olson, 1965)⁴. U svom radu Olson polazi od temeljnih postavki neoklasične ekonomije, a oslanja se i na "teoriju racionalnog izbora": 1) društveni fenomeni trebaju se objasniti u vezi s preferencijama i izborima pojedinaca; 2) pojedinci djeluju racionalno težeći maksimalizirati svoje interese i minimalizirati troškova. Njegova je teza da kolektivna dobra ili koristi nisu dovoljni da motiviraju racionalnog aktera za sudjelovanje u kolektivnoj akciji. Naime, "slobodno jahanje" (*free riding*) na naporima drugih osigurava isti udio kolektivnih dobara s manjim troškovima za pojedinca. Osim toga, racionalni akter računa da bi njegovo ili njezino osobno sudjelovanje ionako tek neprimjetno pridonijelo pribavljanju kolektivnog dobra. (Olson, 1965: 159-62).

Što je grupa veća, to će više ljudi davati prednost "slobodnom jahanju" na naporima pojedinaca čiji su interesi u kolektivnom dobru dovoljno jaki da ih tjeraju na djelovanje. Zato oni preuzimaju vodstvo i nastoje potaknuti ostale na sudjelovanje različitim poticajima (*incentives*), odnosno nagradama koje mogu očekivati ako sudjeluju u zajedničkim akcijama. "Poticaji moraju biti 'selektivni' tako da se oni koji se ne priključe organizaciji koja radi za grupne interese, ili na neki drugi način ne doprinose postignuću grupnoga interesa, mogu tretirati drugačije od onih koji to čine" (Olson, 1965: 51). Samo ako neka organizacija može osigurati "selektivne poticaje" (ili nametnuti ograničenja kao, primjerice, automatsko plaćanje sindikalne članarine), pojedinci će biti spremni platiti troškove vezane uz kolektivnu akciju, očekujući da time mogu steći ne samo kolektivne nego i privatne koristi. Pravilo ne vrijedi samo za vrlo male grupe u kojima su pojedinačna i kolektivna dobra usko povezana (Olson, 1965: 43).

Nakon Lipskyeva paradigmatičnog članka "Protest kao politički resurs" objavljenog 1968, vjerojatno je prvi značajniji eminentno sociološki doprinos mikroteorijskoj analizi mobilizacije,

⁴ Postoje mišljenja da su i pojedini teoretičari iz drugih područja svojim radovima utjecali na konstituiranje teorije mobilizacije resursa, posebice povjesničari - Rudé, Hobsbawm, Soboul, Wolf, politolog - Salisbury (Cohen; Arato, 1992: 497), a prepoznaje se i utjecaj teorije igre (Tarrow, 1994: 221).

ublažavajući donekle njezinu ekonomističku rigidnost, dao Anthony Oberschall svojom knjigom *Društveni sukob i društveni pokret* (1973). Za njega uspješna mobilizacija nije toliko izuzetna pojava kao za Olsona. To mu omogućuje proširenje pojma nagrade (*reward*), koji uključuje takve društvene koristi kao što su status, moć i klasna mobilnost. K tomu, on je također veći optimist glede mogućnosti pokreta za dobivanjem vanjske pomoći, a time i dijeđenja selektivnih poticaja.⁵

Oberschallov rizik/nagrada model uključuje i stanovito razumijevanje odnosa pokreta prema političkom okruženju. Opozicijski pokreti obično se pojavljuju ako je socijalna mobilnost ograničena i ako je pristup pozicijama moći zatvoren. U tom slučaju, premda rizici sankcija ostaju, veće su potencijalne nagrade, barem za vođe. Vođe društvenih pokreta za njega su "politički poduzetnici", baš kao što su to i političari (Oberschall, 1973: 159). Na taj način oni zapravo mogu ići za svojim vlastitim interesima dok artikuliraju grupne nedaće. Obični članovi grupe ne mogu računati na potencijalno tako visoke dobitke, ali su i njihovi rizici manji (Oberschall, 1973: 75).

Istodobno, sličnu soluciju za problem kolektivnog djelovanja, s osloncem na Olsona, našla su i druga dva američka sociologa - i to u profesionalnim organizacijama društvenih pokreta. Oni su uočili znatan porast broja takvih organizacija od 60-ih, te zaključili da su bogatstvo i široko rasprostranjeno organizacijsko umijeće u modernom društvu resursi koji omogućuju mobiliziranje ljudi. Ne radi se, dakle, o tome da organizatori pokreta imaju veliki ulog u kolektivnim dobrima, nego su oni profesionalni "poduzetnici pokreta". Svojim umijećem, i koristeći mogućnosti, oni stvaraju organizacije društvenih pokreta, polazeći od postojećih nedaća s kojima se ljudi suočavaju (Tarrow, 1994: 15).

Slijedili su radovi, s eksplicitnim ili implicitnim osloncem na Olsona i teoriju racionalnog izbora, koji su testirali njihove temeljne postavke. Tijekom 70-ih teorija mobilizacije resursa konstituirana je kao novi i dinamični istraživački program na području društvenih pokreta, koji je ubrzo dominirao američkom istraživačkom scenom.⁶ Umjesto nedaća i deprivacije, vaganje troškova i koristi došlo je u žarište teorije javnih dobara. Mobilizacija je postala središnji problem istraživanja o društvenim pokretima. Teorija mobilizacije resursa ponajprije odgovara na pitanja: jesu li pokretu dostupni resursi, kako su oni organizirani, kako država olakšava ili sprečava mobilizaciju i kakvi su rezultati (McClurg Mueller, 1992: 3-4)?

Jean Cohen sistematizirala je u osam točaka temeljne pretpostavke zajedničke zastupnicima ove škole, premda među njima u drugim pogledima postoje znatne razlike:

- 1) društveni pokreti moraju se razumjeti u smislu konfliktne teorije kolektivnog djelovanja;
- 2) ne postoji temeljna razlika između institucionalne i neinstitucionalne kolektivne akcije;
- 3) obje povlače za sobom konflikte interesa ugrađene u institucionalizirane odnose moći;
- 4) kolektivna akcija uključuje racionalnu težnju grupa za ostvarenjem svojih interesa;
- 5) ciljevi i poteškoće permanentni su proizvodi odnosa moći i pomoću njih ne može se objasniti formiranje pokreta;
- 6) pokreti nastaju zbog promjena u resursima, organizaciji i uvjetima za kolektivnu akciju;

⁵ Pri tome treba imati na umu da Oberschallov model počiva na američkom političkom sustavu i političkoj kulturi s njezinim naglaskom na politici interesnih grupa (Scott, 1990: 161, 5).

⁶ Praktično od same pojave resursno-mobilizacijska teorija stekla je izrazitu premoć u publikacijama o društvenim pokretima i kolektivnim akcijama, objavljivanim u vodećim američkim sociološkim i politološkim časopisima. Računajući za 1970-to desetljeće, više od polovice (56 posto) članaka iz ove tematike u *the American Sociological Review*, *the American Journal of Sociology*, *Social Forces* and *the American Political Science Review*, temeljeno je na postulatima ove paradigme. Početkom 80-ih taj je udio dosegao gotovo tri četvrtine tematskih članaka (McClurg Mueller, 1992: 3).

7) uspjeh involvira priznavanje grupe kao političkog aktera ili povećanje materijalnih koristi;

8) mobilizacija uključuje velike, birokratske, formalne organizacije s posebnim namjenama (Cohen; Arato, 1992: 498).

Teorija mobilizacije resursa osobito je osjetljiva na inherentna ograničenja kolektivnog djelovanja, čimbenik kojega su makroteorije uvelike omalovažavale. Isto tako, budući da se vjeruje da unutarnja organizacijska ograničenja kolektivne akcije guraju pokrete k institucionaliziranim oblicima djelovanja, gdje su troškovi odnosno rizici niži (a mogućnost dobivanja vanjske pomoći veći), teoretičari resursno-mobilizacijske paradigme skloniji su realističkim političkim analizama pokreta, za razliku od više idealiziranog pogleda makrosocioloških perspektiva (Scott, 1990: 112-13).

Još prva generacija teoretičara ove škole znatno je doradila originalno vrlo rigidni model socijalne mobilizacije. Problemi konstrukcije značenja, strukturalne nejednakosti i drugi, koji su izvorno zanemarivani ili jednostavno uzimani zadatim, dobivaju sve veću pozornost. Druga generacija upustila se već u ozbiljne revizije same paradigme, što je dovelo do kontroverzija, koje su u recentnoj literaturi vrlo žive. O tome govorimo u idućem poglavlju. Ovdje ćemo još samo istaknuti glavna dostignuća i prednosti teorije mobilizacije resursa prema konkurentskim paradigrama.

Mikromobilizacija je postala središnjom problematikom istraživanja društvenih pokreta, temeljena na pretpostavci racionalnog izbora da ponašanje donosi troškove, te da se stoga "nedaće ili deprivacije automatski ili lako ne prevode u aktivnosti društvenog pokreta, osobito ne u visoko rizične aktivnosti" (Zald, 1992: 332). Njezina osnovna prednost pred funkcionalističkim pristupom ogleda se u tretiranju kolektivnih akcija kao čina racionalnih sudionika, koji nisu slijepo vođeni tek frustracijama i iracionalnim izljevima gnjeva. Naprotiv, i za društvene pokrete vrijede pravila i ograničenja racionalnog djelovanja, poput onih u konvencionalnim društvenim i političkim institucijama i formalnim organizacijama.

U odnosu, pak, prema makro-sociološkim teorijama društvenih promjena (Touraine), koje metateorijski pokušavaju doći do idealnog tipa novog društvenog pokreta, kao supstituciju radničkome pokretu,⁷ resursno-mobilizacijska teorija počiva na realističkoj analizi procesa političkog pregovaranja, naglašavajući organizacijska ograničenja kolektivnog djelovanja. "Nasuprot makro-teorijama, koje tipično definiraju društvene pokrete u ne-institucionalnom i uvelike kulturalnom smislu, resursno mobilizacijske teorije priznaju složenost odnosa između ne-institucionalnih i institucionalnih strategija, te značaj politike i državnih institucija u razvitku djelovanja društvenog pokreta" (Scott, 1990: 116).

Društveni pokreti ovdje su svrstani od manje formalnih i ne-institucionalnih oblika kolektivnog djelovanja do formalnih i institucionaliziranih, kao što su grupe za pritisak i političke stranke. Težnja društvenog pokreta k integraciji u etabliranu, institucionaliziranu politiku, uzima se realistički kao "prirodni", upravo racionalni proces, što doista odgovara tipičnom razvitku pokreta (njemački "Zeleni", primjerice). Izgradnja formalne organizacije, naime pa i stranke, način je prevladavanja organizacijskih poteškoća u održavanju pokreta, osiguranja resursa i smanjivanja rizika odnosno troškova za sljedbenike.

Kritike resursno-mobilizacijske paradigme

Kritičari su brzo primijetili da je Olson društveni pokret u velikim grupama vidio kao pravi izuzetak - ako ne i čudo, baš neposredno pred početak najveće provale masovnih društvenih pokreta, marševa, protestnih akcija, štrajkova, u Zapadnom svijetu (Hirschman: 78). Istini

⁷ Vidi Scottovu analizu i kritiku makro-socioloških teorija novih društvenih pokreta (Scott, 1990: 55-80).

za volju, moramo istaknuti da Olson zapravo i nije imao na umu društvene pokrete u pravom smislu ovoga pojma⁸, nego interesne grupe, ponajprije ekonomske provenijencije⁹. Njegova uopćavanja problema kolektivnog djelovanja u ekonomskoj sferi svakako su konzistentnija i razumljivija,¹⁰ premda je njegov model i u tom suženom i izvornom smislu pretrpio ozbiljne kritike (Etzioni, 1988). Također, mnoge organizacije društvenih pokreta, koje McCarthy i Zald uzimaju za potporu svoje elaboracije resursno-mobilizacijskog modela, istraživači druge škole prije će smatrati javnim interesnim grupama nego li pokretima (Tarrow, 1994: 222, 18).

Većina kritičara lako će se složiti da glavni problemi odnosno ograničenja resursno-mobilizacijskog programa istraživanja proizlaze iz oslonca na teoriju racionalnoga izbora, njezinu redukciju motivacije i instrumentalno poimanje pokreta. Myra M. Ferree štoviše tvrdi da je mikroekonomska teorija racionalnosti unesena na ovo područje svojevrstni trojanski konj, stoga kritiku (i reviziju) treba na nju usmjeriti. Pri tomu se autorica oslanja na feminističku teoriju, koja osigurava pogodnu perspektivu za kritiku. "Model racionalnog izbora, usmjeren kao što jest, na poticaje i koristoljublje samo, nameće tri opasna ograničenja mobilizaciji resursa: nudi puko jednodimenzionalno shvaćanje racionalnosti, inzistira na teorijskom značaju slobodnog jahanja, i predstavlja izvankontekstualno viđenje pojedinaca" (Ferree, 1992: 30-32).

Ako podemo od Weberove tipologije oblika akcije (tradicionalan, afektivan, te vrijednosno i ciljno orijentiran), primjećujemo da samo zadnji (*Zweckrationalität*) odgovara instrumentalnoj racionalnosti modela koji kritiziramo. Ambivalencija, altruizam, lojalnost, solidarnost i drugi oblici ljudskog ponašanja isključeni su ovdje iz objašnjenja i razumijevanja društvenih pokreta. Ako su, pak, uključeni, onda dobivaju iskrivljeno instrumentalno značenje pod novim nazivima. Tako vrednote ili "metapreferencije" (Weberov *Wertrationalität*) postaju "nematerijalni poticaji". "Moguće je definirati interese neke osobe na takav način, da neovisno o tome što ona čini, to izgleda kao unapređenje njezina interesa, u svakom izoliranom činu izbora". Tako, "bez obzira jeste li vi prostodušni egoist ili zaneseni altruist ili klasno svjesni militant, vi ćete naći da težite maksimiziranju vaše vlastite korisnosti u ovom začaranom svijetu definicija" (Sen, 1982: 88-89). Umjesto objašnjenja nudi se, dakle, tautologija, a pojmovi su izgubili svoja jezična i društvena značenja.

Terminologija poticaja (i nagrada) iskrivljuje ili ignorira ulogu koju pokreti imaju u aktivnom mijenjanju vrednote pojedinaca. Sklonosti i identiteti sudionika pokreta tretiraju se

⁸ Čitatelji su, dakako već primijetili da ovdje nismo definirali društvene pokrete. To nismo učinili stoga jer se, uz resursno-mobilizacijsku teoriju, u raspravi dotičemo i drugih pristupa. Unutar svakog od njih razvijeno je više određenja koja iz općeg fenomena kolektivnog djelovanja izdvajaju društvene pokrete. Tako se pokreti definiraju u smislu samodefiniranja kolektivne akcije (Touraine, Melucci) ili pak pogodnih struktura (*preference structures*) za promjene u društvu (Eder, 1993: 3, 5).

Ima općenitijih definicija prema kojima, u operacionalnoj primjeni, teško možemo odvojiti pokrete od, primjerice, grupa za pritisak. Takvu daje Tarrow, određujući društvene pokrete kao "kolektivne izazove ljudi sa zajedničkom svrhom i solidarnošću u postojanoj interakciji s elitama, oponentima i vlastima" (Tarrow, 1995: 3-4). Scott, pak, eksplicitno ističe da se "društveni pokreti razlikuju od drugih kolektivnih aktera, kao što su političke stranke i grupe za pritisak, u tome što počivaju na masovnoj mobilizaciji, ili prijetnji mobilizacijom, kao njihovim prvenstvenim izvorom društvene sankcije, i otuda moći. Oni se isto tako razlikuju od drugih kolektiviteta, kao što su dobrovoljne udruge ili klubovi, po tome što su uglavnom zaokupljeni obranom ili promjenom društva, ili relativne pozicije grupe u društvu" (Scott, 1990: 6).

Kada ističemo "pravi smisao" društvenog pokreta svjesni smo njegove problematičnosti u ovom kontekstu, i pod time mislimo na one oblike kolektivnih akcija koje različite paradigme uzimaju neospornim manifestacijama društvenih pokreta.

⁹ Zanimljivo je primijetiti da su teoretičari društvenih pokreta, sociolozi i politolozi, koji su prihvatili Olsonovu paradigmu, uvelike ignorirali njezin izvorni smisao. Isto tako, prešutjeli su stanoviti paradoks u njegovoj primjeni vlastitog modela, prema kojoj svi društveni pokreti, koji ne ispunjavaju striktno racionalne kriterije ponašanja svojih aktera, ostaju iracionalni (Olson, 1965: 159-62).

¹⁰ Naime, u ekonomskim asocijacijama uspjeh se mjeri marginalnom korisnošću, koja je jasno definirana i općenito prihvaćena. Drugo, za takve organizacije, veličina grupa koja se uključuje u kolektivnu akciju je ključna, da bi ju protivnici shvatili ozbiljno. Napokon, takve udruge formalno su i transparentno organizirane (Tarrow, 1995: 15).

kao egzogeni i dati; iščupani su iz svog socijalnog konteksta i pripisani nepromjenljivim pojedinačnim akterima. To navodi resursno-mobilizacijsku teoriju da ljude uzima kao prazne resurse, da bi ih mobilizirala strateški racionalna organizacija, koja se pojavljuje iz neba i djeluje kao da je se ne tiču srca i duše njezinih članova (Ferree, 1992: 36). Nasuprot tomu, kritičari poput Offea i Wiesenthala dokazuju da je baš jedan od glavnih zadataka društvenih pokreta diskurzivno formiranje sklonosti i identiteta pojedinačnih sudionika, te preoblikovanje njihove svijesti u kolektivnu ili opću volju (Offe; Wiesenthal, 1985: 183).¹¹

Stoga (sub)kultura i životni stilovi pokreta imaju značajnu ulogu u procesu mobilizacije, što instrumentalni pristup ignorira.

Dalje, dihotomija troškovi/koristi redukcioniistička je i prema "ekspresivnom" djelovanju ljudi. Ljudi, naime, samo involviranje u kolektivnu akciju mogu smatrati "nagradom za sebe", odnosno sudjelovanje može biti izrazom vrednota sudionika. "Ja se mogu uključiti u mirovne aktivnosti, jer samo to uključivanje demonstrira moje opredjeljenje (*commitments*), i u suglasju je s predodžbom o samomu sebi. U takvim slučajevima ja se ne brinem isključivo, ili čak prvenstveno, za vjerojatni rezultat ovih akcija, ili pak za doprinos moga sudjelovanja u njihovu uspjehu. U mnogim slučajevima sudionici participiraju u kolektivnom djelovanju dobro znajući da su izgledi za 'uspjeh' mali" (Scott, 1990:121).

Feministički i socijalno konstruktivistički argumenti ističu se i protiv teorijskog značaja problema "slobodnog jahanja" i koncepta pseudo-univerzalne jedinice. Nalazi o predindustrijskim društvima govore da njihov opstanak ovisi o grupnoj solidarnosti. Danas, pak, žene, radnički slojevi, te rasne i etničke grupe u nepovoljnom položaju, održavaju visoku razinu međuovisnosti s pomoću socijalnih mreža, i skloni su odbacivanju kompetitivnog individualizma. "U teoriji, na potencijalnog sudionika u kolektivnoj akciji se gleda kao na pseudo-univerzalnog ljudskog aktera: osobu kojoj rasa, klasa, spol, i historijske okolnosti ne određuju percepcije na bilo koji sistemski ili socijalno značajan način. U praksi, to znači da vrednote i perspektive, koje se svima pripisuju, jesu vrednote bijelaca srednje klase u zapadnim kapitalističkim sistemima" (Ferree, 1992: 41).

Ukratko, kritičari izvorne resursno-mobilizacijske paradigme suglasni su u ocjeni o nedostatnosti njezine rigidne instrumentalne, asocijalne i ahistorijske perspektive za razumijevanje i objašnjenje društvenih pokreta. Pri tomu neki praktično odbacuju teoriju racionalnog izbora, kao njezin temeljni teorijsko metodološki okvir, a drugi predlažu različite revizije, dopune, pa i spajanje s konkurentskom "identitetskom" paradigmom, o čemu je riječ u idućem poglavlju.

Revizije resursno-mobilizacijske paradigme

Ne može se reći da zastupnici i istraživači resursno-mobilizacijske škole nisu otvoreni na kritiku i štoviše da sami nisu uvelike svjesni ograničenja svoje teorijske i metodološke tradicije. Već je prva generacija započela rad i na proširenju istraživačkog programa, i na integraciji konceptijskih elemenata konkurentne istraživačke škole. Ovdje ćemo se ukratko osvrnuti na ono što bismo mogli nazvati radovima druge generacije resursno-mobilizacijskog istraživačkog programa. Jedna od značajnih prekretnica u razvitku (i istodobno reviziji) teorije mobilizacije resursa bila je konferencija o društvenim pokretima, održana 1988. na sveučilištu Michigan (*Frontiers...*, 1992).

¹¹ Offe i Wiesenthal nastoje u referiranom članku pokazati da radnička klasa ili općenito podređene grupe strukturalno mogu djelovati u vlastitom interesu jedino kolektivnim djelovanjem, a kapitalisti mogu provoditi svoje klasne interese djelujući prema svojim vlastitim neposrednim interesima kao pojedinci. Ova je teza u suprotnosti s Marksovim izvođenjem strukturalnog položaja kapitalista kao kompetitora na tržištu.

Revizija, ponajprije socijalno psihološke osnove teorije mobilizacije resursa, započela je s tri elementa: a) rekonceptualizacija aktera; b) proširenje središnje uloge mikromobilizacije u osobnoj (*face-to-face*) interakciji unutar različitih grupnih sklopova; c) specifikacija značenja koja generiraju oporbeni elementi unutar sociopolitičkih kultura na različitim razinama vremenskog protezanja, formalnosti, i instrumentalnog prisvajanja" (McClurg Mueller, 1992: 6).

U revidiranom pristupu akter je socijalno lociran ili ukopan (*embedded*) u smislu grupnih identiteta, i ukorijenjen u socijalne mreže, posebice one temeljene na nacionalnosti ili etnicitetu, rasi, spolu, klasi ili religiji. Sudionici pokreta, u procesu kulturalne konstrukcije značenja, daju smisao iz perspektive pokreta - nedaćama, resursima, mogućnostima. Napokon, revidirani model potiskuje paradoks "slobodnog jahanja" iz središta interesa, i uvodi koncept "dijeljenja sudbine", kao ključno pitanje društvenog pokreta.

Umjereniji pokušaji revizije, premda priznaju neke slabosti teorije racionalnog izbora, kao temeljnog teorijsko metodološkog okvira resursno-mobilizacijske paradigme, nastoje ju neznatno preoblikovati, odnosno njoj prilagoditi "nematerijalne poticaje". Tako Debra Friedman i Doug McAdam ustanovljuju da je "glavna slabost objašnjenja zasnovanog na racionalnom izboru njegov propust da utjelovi pojedinca u set odnosa i grupnih afilijacija, koji tako moćno oblikuju njegove ili njezine izbore". Međutim i konkurentsko strukturalno (odnosno na konceptu mreže zasnovano) objašnjenje ima svoju veliku slabost, koje leži u neuspjehu utemeljenja u nekom eksplicitnom modelu jedinke. Može se, isto tako reći, tvrde autori, da su jake strane strukturalnih teorija slabe strane teorija racionalnog izbora, ali i obrnuto. To ukazuje da one nisu nužno isključive, kako se uobičajeno smatralo, nego da se mogu međusobno nadopunjavati i štoviše spojiti (Friedman; McAdam, 1992:156). Oštriji kritičari unutar same škole govore o potrebi temeljnije rekonstrukcije paradigme na tragu post resursno-mobilizacijskog sistema (Ferree, 1992:31).

U pokušaju sinteze, autori, tipično za takav položaj, zapravo integriraju kategorije strukturalnog pristupa u sklop troškova i koristi, tako što ih redefiniiraju. "Jedan od najmoćnijih motivatora individualnog djelovanja je želja da se ponašanjem potvrdi cijenjeni (*cherished*) identitet. U slučaju nekoga pokreta, prilika da se to učini može se shvatiti kao *selektivni poticaj*, dostupniji onima koji su integrirani u aktivističke mreže, nego onima koji nisu. Integracija u ove mreže čini izglednijim da će takav pojedinac vrednovati "aktivistički" identitet i izabrati djelovanje s njim u suglasju" (Friedman & McAdam, 1992:169-70).

Drugi aspekt rekonceptualizacije aktera tiče se procesa u kojima pojedinci postaju aktivni participanti u konstrukciji značenja unutar specifične sociokulturne lokacije. Naime, resursno-mobilizacijski model nije (izvorno) uzimao u obzir posredujuće procese s pomoću kojih ljudi pripisuju značenja događajima i tumače situacije. Radi se o tome da se ljudi ponašaju, ne prema nekoj objektivnoj svima istoznačnoj zbilji, nego prema onakvoj kakvu je sami *percipiraju*. Ovo se odnosi isto tako na resurse i političke prilike, kao i na nedaće. Kolektivna vjerovanja i način na koji se ona formiraju i transformiraju čine jezgru "socijalne konstrukcije protesta", kako sada ističe Klandermans. Interpersonalne mreže uronjene u "multiorganizacijska polja"¹² svojevrsni su kanali ovoga procesa konstrukcije značenja. Kolektivna vjerovanja konstruiraju se i rekonstruiraju stalno iznova u različitim prilikama: u javnome diskursu, tijekom mobilizacije konsenzusa, i procesu podizanja svijesti u trenucima kolektivnog djelovanja (Klandermans, 1992:99).

¹² Klandermans definira koncept "multiorganizacijskog područja" kao ukupno mogući broj organizacija s kojim bi organizacija pokreta mogla ustanoviti veze. Organizacije pokreta su, kao i ostale, u njega ukopane. Riječ je o tomu da pojedinci pripadaju raznim udrugama i organizacijama (crkve, sindikati, rekreacijski klubovi, studentske organizacije, susjedstva i sl.), te grupama (prijatelji, kolege, susjedi, sportski timovi i sl.). Članstvo u tim organizacijama i grupama često slijedi linije "socijalne kategorizacije" (rasa, spol, religija, etnicitet). Autor drži da te organizacije i grupe, ponajprije one primarnog karaktera, igraju ključnu ulogu u "socijalnoj konstrukciji protesta" (Klandermans, 1992:94-95).

Do sličnog položaja glede sociokulturalnog utemeljenja aktera društvenog pokreta dolazi i Gamson.¹³ Da bismo objasnili kako identitet, solidarnost, i svijest djeluju na mobilizaciju kolektivnog djelovanja, moramo povezati individualne i sociokulturalne razine analize - ističe ovaj teoretičar. Budući da je kolektivni identitet koncept na kulturalnoj razini, da bi bio djelatna u mobilizaciji pojedinci ga moraju učiniti dijelom njihova vlastita identiteta. Pojedinaac i sociokulturalne razine povezuju se putem različitih oblika mobiliziranja u osobnim sučeljavanjima (*face-to-face encounters*) (Gamson, 1992:74).

S nastupom resursno-mobilizacijske paradigme i njezinim utemeljenjem na racionalnom akteru, došlo je i do pomaka interesa prema ulozi formalnih organizacija društvenih pokreta kao "nositelja" zrelih pokreta. Kasnija elaboracija (revizija) istraživačkog programa na procese socijalne konstrukcije značenja i identiteta, preusmjeruje pozornost na "mikromobilizacijski kontekst", ili na primarne grupne interakcije i njihovu vezu sa spontanosti. Za Gamsona, mikromobilizacija nije samo kontekst u kojem se konstruiraju kolektivni identiteti i akcijsko osmišljavanje (*action frame*), nego također i *locus* gdje se stvara lojalnost, koja doprinosi solidarnosti organizacijskih nositelja pokreta (Gamson, 1992).

Clarence Lo, poput nekoliko drugih autora zbornika, kojeg ovdje na široko referiramo (Taylor & Whittier; Oliver & Marwell) smješta procese mikromobilizacije eksplicitno unutar društvenog sistema kulturalno osnaženih strukturalnih nejednakosti. On nalazi da se svijest o nejednakosti i klasi te njezina veza s ciljevima i ideologijama oblikuje u lokalno utemeljenim zajednicama. Dalje ističe, da su za razliku od interesnih grupa, vezanih materijalnim resursima, oporbenjaci (*challengers*) ovisni o resursima svoga članstva. Napokon, zalaže se za historijsku perspektivu u istraživanju društvenih pokreta. On "otkriva da su neposredni prethodnici suvremenih interesnih grupa u pokretima bili politički oporbenjaci, koji nisu odmah bili prihvaćeni u političkoj zajednici (*polity*)" (Lo, 1992:244).

Izvorno teorija mobilizacije resursa zanemarivala je ulogu vjerovanja i ideja, kao i njihovo razvijanje, u društvenim pokretima. Sociokulturalne odrednice, poput nedaća, koje legitimiraju i čine kolektivno djelovanje smislenim, uzimane su zadanima. Revizija je uključila osmišljavanje kolektivnog djelovanja, smještajući taj proces unutar širega kulturnog konteksta i duljeg trajanja. Snow i Benford određuju okvire kolektivnog djelovanja kao "nastajući, na djelovanje usmjeren, set vjerovanja i značenja, koji nadahnjuje i legitimira aktivnosti i kampanje društvenog pokreta" (Snow & Benford, 1992:137).

Napokon, koncept "kolektivnog identiteta", koji je razvila konkurentska škola "novih društvenih pokreta", također je, i to na više načina, uključen u revidirane istraživačke programe teorije mobilizacije resursa. "Kolektivni identitet" ponajprije se shvaća kao socijalni konstrukt, koji povezuje pojedinca, kulturalne konfiguracije, i ponekad organizacijske nositelje pokreta (Gamson; Taylor i Whittier; Friedman i McAdam). "Dok Morris, te Taylor i Whittier naglašavaju konstrukciju identiteta društvenih pokreta iz postojećih strukturalnih nejednakosti, Klandermans, Friedman i McAdam lociraju mobilizaciju društvenih pokreta u postojeće kolektivne identitete, povezane s društvenim ulogama koje pojačavaju osjećaj nedaće ili nude socijalnu bazu mobilizacije" (McClurg Mueller, 1992: 16).

Na kraju valja istaknuti da pojedini zastupnici revidirane resursno-mobilizacijske teorije eksplicitno odbacuju tvrdnju o nepomirljivosti identitetne i strateški orijentirane paradigme (Gamson, Friedman i McAdam).¹⁴ Prva, semiotička paradigma, naime, obuhvaća subjektivno

¹³ Isto vrijedi i za prilog Verte Taylor i Nancy Whittier. Oslanjajući se na nove nalaze i učenja o lezbijskim zajednicama, autorice ilustriraju značaj kolektivnoga identiteta za mobilizaciju, predlažući istodobno i okvir za analiziranje procesa stvaranja identiteta u društvenim pokretima (Taylor & Whittier, 1992.).

¹⁴ Pri tome se ovi i drugi autori pozivaju na članak Jean Cohen "Strategija ili identitet - nove teorijske paradigme i suvremeni društveni pokreti", u: *Obnova utopijskih energija*, ured. V. Pavlović, Beograd: Kultura, 1987, str. 163-200. Mi, međutim, nismo tako razumjeli njezin položaj ponovljen i u nešto kasnijem tekstu, kojeg ovdje citiramo. Naime, u kon-

bavljenje ideologijom, sviješću i kolektivnim identitetima, a druga je utemeljena u prirodnim znanostima. Spomenuti autori, pak, drže da zastupnici (*agents*) društvenog pokreta konstruiraju kolektivni identitet da bi maksimalizirali stratešku djelotvornost organizacija društvenih pokreta. Mayer Zald nas štoviše uvjerava da teorija mobilizacije resursa, u svojim raznovrsnim revidiranim oblicima, osigurava istraživački program koji istodobno integrira i nadomješta prijašnje linije istraživanja (Zald, 1992).

Zaključak

Nema sumnje da je teorija mobilizacije resursa unijela novu živost i propulzivnost na područje istraživanja društvenih pokreta, ponajprije u SAD-u. Čak i u svom rigidnom izvornom obliku, ograničena instrumentalno ekonomističkom perspektivom racionalnoga izbora, ona je pokazala stanovite prednosti pred dotadašnjim općeteorijskim strukturalističkim (marksističkim) i funkcionalističkim pristupima, posebice pred iracionalnim modelom čikaške behaviorističke škole.

No, brzo su uočene njezine ozbiljne slabosti i nedostaci, koji ponajprije proizlaze iz motivacijskog redukcionizma, socijalno psihološkog pseudouniverzalizma, asocijalnosti i ahistoričnosti temeljnog modela. Srećom za ovu teoriju i teoriju društvenih pokreta općenito, njezini teoretičari i istraživači pokazali su široku otvorenost na kritiku i spremnost na daljnju elaboraciju, pa i ozbiljnu reviziju svoga teorijsko metodološkog koncepta i programa istraživanja.

Naša rasprava posredno sugerira da su najplodniji rezultati u tom smislu proizašli iz sučeljavanja ove strateški orijentirane paradigme s konkurentskom paradigmatom identiteta ili "novih društvenih pokreta". Ostaje otvoreno pitanje može li resursno-mobilizacijska paradigma integrirati identitetne i druge koncepte istraživanja društvenih pokreta ili se barem s njima povezati i međusobno nadopunjavati? Odgovor zadire u mnogo temeljnije rasprave unutar društvenih znanosti o mogućnosti kompromisa ili sinteze između prirodnoznanstvenog mehanicističkog sistema i semiotičkih znanosti koje tumače značenja.

Uvjereni smo da teorija mobilizacije resursa, naravno u njezinim sofisticiranim ili revidiranim verzijama, može pružiti produktivan i poticajan teorijsko-analitički okvir za istraživanje problematike društvenih pokreta u tranzicijskim društvima, pa tako i hrvatskom.

---

tekstu rasprave o važnoj ulozi društvenih pokreta u ostvarenju pozitivnih potencijala modernoga civilnog društva, ona dolazi do zaključka da ovi konkurentski pristupi "nisu nužno nespojivi". Dijelom stoga jer se oba oslanjaju na ključne karakteristike modernog civilnog društva. Pomirenje se traži u modelu "dualnog političkog zadatka novih društvenih pokreta". S jedne strane to je zadobivanje utjecaja na političko društvo, putem javnosti, udruga i organizacija. S druge strane, to je institucionalizacija njihovih postignuća (novi identiteti, autonomni egalitarni asocijativni oblici, demokratizirane institucije) unutar "svijeta života" (Cohen i Arato, 1992:493, 555, 56).

LITERATURA

- Bruce Stevc (1992) *The Rise and Fall of the New Christian Right, Conservative Protestant Politics in America 1978-1988*. Oxford: Clarendon Press.
- Cohen Jean; Arato Andrew (1992) *Civil Society and Political Theory*. Cambridge: the MIT Press.
- Cohen Jean (1987) "Strategija ili identitet - nove teorijske paradigme i suvremeni društveni pokreti", u: *Obnova utopijskih energija*. Ured. V. Pavlović, Beograd: Kultura, str.163-200.
- Eder Klaus (1993) *The New Politics of Class, Social Movements and Cultural Dynamics in Advanced Societies*. London: SAGE Publications Ltd.
- Etzioni Amitai (1988) *The Moral Dimension: Toward a New Economics*. New York: Free Press.
- Ferrec Myra Marx (1992) "The Political Context of Rationality: Rational Choice Theory and Resource Mobilization" u *Frontiers in Social Movement Theory*. Ed. by A.D. Morris and C. McClurg Mueller, New Haven and London: Yale University Press, str. 29-52.
- Frontiers in Social Movement Theory (1992)* Ed. by Aldon D. Morris & Carol McClurg Mueller, New Haven and London: Yale University press.
- Friedman D.; McAdam D.: "Collective Identity and Activism: Networks, Choices, and the Life of Social Movement", u: *Frontiers...*, str. 156-73.
- Gamson A. William: "Social Psihology of Collective Action", u: *Frontiers...*, str. 53-76.
- Giddens Anthony (1987) *Social Theory and Modern Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Hardin Russel (1982) *Collective Action*. Baltimor and London: Johns Hopkins University Press.
- Hirschman Albert. *Shifting Involments: Private Interest and Public Action*. Princenton: Princenton University.
- Klandermans Bert: "The Social Construction of Protest and Multiorganizational Fields", u: *Frontiers...*, str. 77-103.
- Lo Clarence Y.H.: "Community of Challengers in Social Movement Theory", u: *Frontiers...*, str. 224-48.
- McClurg Mueller Carol: "Building Social Movement Theory", u: *Frontiers...*, str. 3-28.
- Melucci Alberto: "Novi društveni pokreti - teorijski pristup", u: *Obnova utopijskih energija*, str. 98-122.
- Morris d. Aldon: "Political Consciousness and Collective Action", u: *Frontiers...*, str. 351-74.
- Oberschall Anthony (1973) *Social Conflict and Social Movement*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Offe C., Wicsenthal H. (1985) "Two Logics of Collective Action", u: Claus Offe, *Disorganized Capitalism*, Cambridge: Polity Press.
- Oliver Pamela; Maxwell Gerald: "Mobilizing Technologies for Collective Action", u: *Frontiers...*, str. 251-72.
- Olson Mancur (1965) *The Logic of Collective Action*. Harvard: Harvard University Press.
- Parsons Talcott (1969) *Politics and Social Structure*. New York: Free Press.
- Roche Maurice (1995) "Rethinking Citizenship and Social Movements: Themes in Contemporary Sociology and Neoconservative Ideology", u: *Social Movements and Social Class, the Future of Collective Action*. Ed. by Louis Maheu, SAGE Publications Ltd, str. 186-219.
- Rule James (1988) *Theories of Civil Violence*. Berkclcy and Los Angeles: University of California Press.
- Scott Alan (1990) *Ideology and the New Social Movements*. yondon: Unwin Hyman.
- Sen Amartya (1982) *Choice, Welfare and Measurement*. Oxford: Blackwell.
- Snow David, Benford D. Robert: "Masters Frames and Cycles of Protest", u: *Frontiers...*, str. 133-55.
- Tarrow Sidney (1994) *Power in Movement, Social Movements, Collective Action and Politics*. Cambridge University Press.
- Turcn Alen (1983) *Sociologija društvenih pokreta*. Beograd: Radnička štampa.
- Zald Mayer N.: "Looking Backward to Look Forward, reflections on the Past and the Future of the Resource mobilization research program", u: *Frontiers...*, str. 326-48.

RESOURCE MOBILISATION THEORY OF SOCIAL MOVEMENT

MILAN MESIĆ

Department of Sociology
University of Zagreb

The author first introduces us to research on social movements as eminently modern social phenomena. The emergence of mass social movements towards the end of the 1960s called for a new theoretical-methodological framework for their explanation and understanding, since the formerly reigning paradigms proved to be inappropriate. The theory of resource mobilisation is one of the two new paradigms in research on social movements, that appeared and developed in the USA. It first appeared in opposition to the classical paradigm of the Chicago social-psychological school. The author gives a critique of its genesis and development. Its advantages in regard to the earlier research programmes are described, and it is compared with competing European paradigms of "new social movements". The criticism of instrumental rigidity and motivational reductionism of the original resource-mobility model, that was based on rational choice theory, is quickly brought to further elaboration and revision. The question remains as to whether the theory of resource mobilisation can integrate identity and other concepts in research on social movements, as some of its avid proponents believe.